

RAZMERJA MED ETNOLOGIJO IN ZGODOVINO

Marksistični center Univerze v Mariboru, Slovensko etnološko društvo, Pokrajinski muzej v Mariboru, 1986. — 302 str. — (Knjižnica Glasnika SED; 14) (Knjižnica Kronike; 6)

Obsežna publikacija z dvoletno zamudo pri naša gradivo posvetovanja, ki je bilo v Mariboru 8. in 9. novembra 1984. Tako kakor posvetovanje je tudi publikacija razdeljena na tri dele: Razmerje med etnologijo in zgodovino, Tematika NOB z etnološkega in zgodovinskega zornega kota in Varstvo nepremične in premične kulturne dediščine med etnologijo in zgodovino. V zborniku je objavljenih 20 referatov in avtorizirana diskusija. Obsežno gradivo torej, ki ga ni lahko pregledati in na kratko opisati, zlasti ker se vsak referent loteva razmerja med vedama s svojega vidika in z različno intenziteto.

Etnologi imamo za sabo že srečanja s slavistiko in arhitekturo (medtem ko poročamo, pa je že izšel tudi zbornik referatov s posvetovanja etnologija-geografija, ki je potekalo v Ljubljani 18. aprila 1986), vendar se je prav obravnavo razmerja med etnologijo in zgodovino zdela najtrši oreh. Malenkostne razlike je vedno najtežje definirati. V Mariboru pa ni šlo samo za določanje razlik med vedama, marveč tudi za ugotavljanje stičišč in celo morebitnih skupnih raziskav. To sta dva pola, okoli katerih se je vrtelo največ misli

udeležencev posvetovanja.

Zdi se, da se je najplodnejša diferenciacija ustvarila v prvem delu posvetovanja, ko je bil govor večinoma o teoretskih (metodoloških) postavkah obeh ved. Tu so se že razmeroma jasno zarisovali obrisi zgodovinopisja in etnologije na nivoju teorije, prakse in institucij, ki so se kasneje še natančneje profilirali v diskusiji. V tem delu posvetovanja je bilo večkrat nakazano vprašanje, kje se izvede razlikovanje med strokama: na teoretskem (metodologija) ali na praktičnem nivoju (predmet preučevanja, metodika). Odmev na to vprašanje je z drugimi besedami posrečeno zabeležil tudi pisec epiloga k zborniku mariborskega posvetovanja. Miha Zadnikar:

»Načelno lahko sicer postavimo hitro ugotovitev, da ima vse družboslovje oziroma humanistika en sam skupen predmet preučevanja, človeka, kot družbeno bitje, toda ta teza je ravno tako pogosta kot nevdržna, ker negira obstoj ene bistvenih teorij, ki posvetovanja sploh omogočajo (pač teorije o »različicah« predmetov posameznih ved in celo posameznih disciplin).« (str. 299) Štirje referati, katerih avtorji so Peter Vodo-

pivec, Slavko Kremenšek, Janez Sumrada, Dušan Nečak in Braco Rotar, so v dobršni meri tvorili jedro mariborskega posvetovanja. Na dovolj visoki ravni so vodili polemiko, ki bo lahko še dolgo temelj podobnim razmišljanjem. Pisani iz različnih miselnih izhodišč dobro ponazarjajo strategijo obeh ved in njuno ravnanje ene nasproti drugi. Namesto podrobnega prikaza posamičnih referatov naj navedem nekatere značilne odlomke iz njih.

Peter Vodopivec: »Problem ustvarjalnega razmerja med različnimi strokami, tako tudi med etnologijo in zgodovino, je zame prav toliko praktično kot konceptualno vprašanje. Pri tem je po mojem mnenju, ena najpomembnejših nalog, ki jo je treba opraviti, izoblikovanje takšne metodologije, ki bo omogočila kolikor toliko enakovredno primerjavo raziskovalnih rezultatov.« In dalje: »Ena najpomembnejših nalog historičnih ved ... je torej v izoblikovanju kompleksne raziskovalne metodologije. Tega cilja seveda ni mogoče doseči z naštevanjem zamer in postavljanjem mejnikov: uresničiti ga je mogoče le z intenzivnim medsebojnim spo-

pravo in predvsem konkretnim sodelovanjem pri skupnih raziskovalnih programih in nalogah.« (str. 15)

Najostreje polarizira razmerje med zgodovino in etnologijo Slavko Kremenšek: »Za opredeljevanje razmerja med etnologijo in zgodovino-pisjem torej ni odločilno vprašanje metodike in metodološke usmeritve. Pač pa je za določanje soodnosnosti med njima pomembno opredeljevanje njenega predmeta. Vprašanje razmerja med etnologijo in zgodovino-pisjem ni v tem pogledu seveda nobena izjema.« (str. 21) In dalje: »Opredeljevanje etnologije kot zgodovinske vede tudi s strani zgodovinarjev, pa čeprav pri tem mislijo le na njen pomožni značaj, opozarja na nejasno razmerje med etnologijo in zgodovino-pisjem. Ko pa zgodovinarji v zadnjem času pravilno poudarjajo, da je način življenja pomembna sestavina zgodovinskega dogajanja in mora zato zanimati tudi zgodovinarje, je obstoječe razmerje med vedama že naravnost nevzdržno. Med krivce za takšno stanje je treba v prvi vrsti šteti dosedanje strokovno vzgojo historiografskih kadrov.« (str. 23) V diskusiji je nato Slavko Kremenšek izoblikoval predlog za sodelovanje med strokami, ki bi verjetno imel za posledico tudi reorganizacijo študija historiografskih ved na Filozofski fakulteti. Kot primer je navedel študij etnologije na Zgodovinski fakulteti v Moskvi. »V načrtu imamo zgodovino človeka,

slovenskega človeka, od prazgodovine do danes. Če hočemo to nalogo res opraviti uspešno, si moramo delo razdeliti in za to delitev tudi študijsko pripraviti ljudi, ki bodo to delo izvajali. Zaradi tega se mi zdi upravičeno, da bi računali z etnologijo kot neko matično disciplino za t. i. način življenja (brez vsakršnih ambicij po razmejevanju!), s historiografijo pa, glede na obstoječo prakso, kot nekakšno matično disciplino za politično, socialno in gospodarsko zgodovino. »Matičnost« kaže tako pojmovati le kot neogibno delitev dela, kot obliko skupnega prizadevanja, ki ima le na tak način možnost, da vodi do ustreznih rezultatov.« (str. 138)

Janez Šumrada: »Dejansko stanje zgodovine in etnologije pri nas naveda na tezo, da obstajajo nekateri konkretni pogoji za večjo integriranost obeh znanosti. Tako je za zgodovino pri nas značilno, da so začeli novi tokovi vanjo prodirati že v delu sedanje starejše generacije raziskovalcev, ki so utemeljili smer gospodarsko in družbenozgodovinskih raziskav. Tej pripada precejšen del srednje in mlajše generacije zgodovinarjev. Etnologija se je razvila iz domoznanznanstvenosti in romantizma in si postavila za konceptualni credo raziskovanje vsakdanjega življenja (vie quotidienne), ki izhaja iz koncepta nove zgodovine. Toda praktična, dejavna povezava med sorodnima konceptoma nove zgodovine in etnologije kot preučevanje vsakdanjega življenja (ta

smer je znotraj etnologije prevladala) bi v tem trenutku vendarle naltela na velike prepreke.« (str. 33)

Dušan Nečak: »Bolj ko se približujemo sedanjosti, očitneje postaja, da lahko le znanstveni rezultati vseh družboslovnih strok dajo kolikor toliko celovito sliko predmeta družboslovnega preučevanja — človeka in družbe. Seveda to nikakor ne pomeni, da je raziskovanje dogajanja v starejših zgodovinskih razdobjih le domena zgodovinarjev in da strokovnjaki drugih družboslovnih ved ne morejo ničesar enakovredno prispevati. Le razmerje je pri takih raziskovanjih močno v prid zgodovinarju.« (str. 38) Ob koncu svojega referata avtor našteje primere zgodovino-pisnih del, ki po njegovem mnenju obravnavajo tudi »način življenja«.

Z največje distance obravnava »razmerje« Braco Rotar. »Problematika, ki jo skušam predstaviti, ni metodološka, pač pa teoretska. Epistemologija je teorija, ki se oblikuje v okviru sleherne vede kot njena notranja distanca, zaradi katere je zmožna preučevati samo sebe. Avtorefleksija pa ni namenjena odpravljanju napak in metodološkim popravkom, pač pa spoznavanju produkcije in reprodukcije spoznavnega objekta. Razmerje med vedami — dejansko razmerje, ne pa tegobe uglednih osebnosti s strokovnimi fevdii — ni stvar paktov, kupčij in osebnih razmerij moči, pač pa epistemične vrednosti ved.« (str. 61) Bra-

co Rotar ugotavlja, da v resnici ni jasno, na čem temeljijo razločki med družboslovnimi in humanističnimi vedami. »Nobena izmed teh strok nima specifične metode, vsaka uporablja celo zbirko raziskovalnih postopkov, rezultat vsake raziskave pa je interpretacija korpusa dejstev. Slo naj bi za poudarke ali za zorne kote, toda, ali se zorni kot. oz. poudarek ne spremeni veliko bolj, če preidemo od zgodovine družine k zgodovini znanosti, kakor če preidemo npr. od zgodovine družine k sociologiji družine? Zato se sprašujem, ali niso močnejši razlog za današnje težnje po drobljenju oz. specialistični diferenciaciji humanističnega področja neprimerni institucionalni okviri kakor pa narava in prijemi samih strok.« (str. 53) In dalje: »Danes namreč postaja očitno, da ni več

jasnih razmejitev med nekoč »čistimi« področji, da pa se razmejitve med strokami reproducirajo zunaj strok, na ravni administracije, zlasti državnih organov in organizacij, ki financirajo znanstveno delo in upravljajo z njim. Očitno je, da se spoznavni interesi humanističnih in družbenih ved ne ujemajo več z interesi upravljalcev, iz tega neujemanja pa izhaja kriza družbene oz. ideološke vrednosti humanističnih in družbenih ved. Z drugimi besedami: Družbeni interes, ki ga zastopajo državni ali upravni organi na večjem delu današnjega sveta, ne vidi v družbenih in humanističnih vedah ničesar, kar bi mu bilo v prid, celo narobe, te vede dojema kot nekaj, kar ogroža njegovo legitimnost. Zato so te vede po navedi prva žrtev t. i. nacionalnih varčevalnih po-

litik tako na institucionalni ravni kakor na ravni nosilcev znanstvene dejavnosti.« (str. 53—54)

Zdi se, da so omenjeni referati in diskusija po prvem delu izčrpali bistveno tematiko posvetovanja. Zato je mogoče, kdo ima vtis, da sta obe dodatni sekciji v nasprotju s prvo tekli nekako v prazno, mimo resničnih potreb ene in druge vede. V bodoče bi kazalo pred pripravo podobnih posvetovanj razmisliti, ali naj gre za nekakšno merjenje moči med različnimi družboslovnimi in humanističnimi strokami ali za njihov skupni razmislek o samih sebi. Najslabše je, če hočemo doseči oboje hkrati. Ni treba, da gre za zakon, za telesno ljubezen med dvema strokama. Dovolj (ali celo nujno) je, da gre za platonsko ljubezen.

Naško Križnar

NARODNA UMJETNOST 22 (1985).

Zagreb, Zavod za istraživanje folklora Instituta za etnologiju i folkloristiku, 1985. — 316 str. UDK 39(05) YU ISSN 0547-2504.

Pretežni del 22. številke letnika 1985 Narodne umjetnosti je posvečen Pregledu dokumentacije Zavoda za istraživanje folkloru z bibliografijo sodelavcev. Pripravili sta ga Vesna Turčič in Mirena Pavlović kot uredniški projekt. Na 249 straneh se nizajo poglavja: Bibliografija objavljenih folklorističnih in etnoloških prispevkov sodelavcev ZIF, Gradivo v dokumentaciji ZIF.

Vsebina Narodne umjetnosti 1—20, Indeksi bibliografije (avtorji, lokalitete).

Težko je odločiti, katero od teh obsežnih poglavij je pomembnejše. Bibliografija sodelavcev ZIF je izhajala tudi že pred tem v Narodni umjetnosti, zato bi osebno največjo težo pripisal objavi Gradiva v dokumentaciji ZIF. Nanaša se na obdobje 1949—1983 in obsega

prikaz rokopisov, fonoteke, fototeke, filmoteke, in specializirane kartoteke.

Pred nami je zavidljiva količina gradiva: 1078 rokopisov (besedil in glasbe), 1802 magnetofonska trakova in kaseti, 19.154 foto posnetkov, 44 filmov, 68 video kaset (2040 minut), 1748 risb in 352 kinetogramov (labanotacij). Podatki o gradivu se začnejo z avtorjem ali zbiralcem.